

A sárga öves hegedűművész

Ivan Szamozvancev 1993-ban kötött szerződést a BM Duna Szimfonikus Zenekarral. 15 évig brácsázott, majd átkerült a második hegedű szólamba. A harcairól, életének küzdelmes szakaszairól mesélt, amik ahhoz vezettek, hogy végül Magyarországon lelt békességre – otthonra és barátokra.

I Mikor és hol kezdett hegedűlni?

– Elég későn talákoztam a hangszerrel, csak hét évesen. Szibériában éltem, a 600 000 fős Barnaulban. Tulajdonképpen azért kezdtem hegedűlni, mert utáltam az óvodába járni. Volt két kislány, akik mindig korábban végeztek, délutánonként elmentek valahova. Kérdezgettem tőlük: ti hova mentek ilyenkor? Azt mondták, hogy zeneiskolába. Azt gondoltam magamban: a zeneiskola valami nagyon jó dolog lehet, ezért mondtam az anyukámnak, hogy én is akarok zeneiskolába járni. Anyukám el is vitt, felvételiztem, és hamar kiderült, hogy jó a hallásom. Nem emlékszem, miért, de hegedűlni akartam. Sajnos mire mindez lezajlott, addigra éppen vége lett az óvodának. Nekem pedig egyszerre két feladat szakadt a nyakamba: az áhított zeneiskola mellett az iskolát is el kellett kezdenem. A zeneiskolában jó tanárnőm volt, ám borzasztóan szigorú – még ma is tanít, 76 évesen. Félttem tőle, de az alapokat jól megtanította.

I Milyen követelményeknek kellett megfelelnie a zeneiskolában?

– A hegedű ebből a szempontból nagyon jó választás volt; az állami zeneiskolában a tandíj másfél rubel volt havonta, míg a zongoristák – a túljelentkezés miatt – 25 rubelt fizettek. Ezért az összegért járt nekem hetente két óra hegedű, valamint szolfézs, zeneirodalom, kórus, kötelező zongora, később vonószerek. Igen komoly oktatás zajlott – ha egy tehetséges gyerek évekig rendszeren járt zeneiskolába, akkor könnyen a profi pályára tudott lépni. Aki nem bírta, úgymint abbahagyta, de aki komolyan csinálta, annak felfelé vezetett az útja.

Nehéz volt, nem mondom, és nagyon keveset dicsértek, inkább csak szidtak. Mikor a kórust hét évesen elkezdtem, a szoprán szólámat énekeltem. Erre nagyon emlékszem: szöveget kellett volna írni a kottába, de én még nem tudtam írni.

■ *Hány éves Oroszországban a zeneiskolai képzés?*

– Ott is vannak előkészítő osztályok, ami után a hegedűsök, zongoristák alapfokon hét évig tanulnak. A népi hangszerekre, mint a balalajka, harmonika öt évig kell járni, fúvósokat nálunk inkább a középiskolában tanítanak. Az általános iskolában felváltva volt délelőtti és délutáni tanítás, a másik napszakot én mindig a zeneiskolában töltöttem, mert ez a sok óra nem fért volna bele kevesebb időbe. Nehéz volt. Utána, mikor nagyobb lettem, már jobban szerettem zenélni. Összesen nyolc évig jártam, az utolsó évet megismételtem, hogy felvételizhessek a középiskolába.

■ *Melyik városban végezte a konzervatóriumot?*

– Ugyanott, Barnaulban. A tanárom, Jemeljan Katz a Sztoljarszkij-féle odesszai iskolából jött; akkor már nagyon híres ember volt. Sajnos hozzá csak egy évig járhattam, mert már hetven éves volt, és még abban az évben valamilyen betegségben meghalt. Kemény ember volt, nagyon tudott küzdeni. A nehéz időkben a hegedülés mellett abból tartotta fenn magát, hogy árut pakolt a kikötőben. Ő vezette az iskolában a szimfonikus zenekart, sőt a Filharmónia zenekarának is az egyik alapítója volt. Ilyen tehetséges emberek úgy kerültek Szibériába, hogy a háború alatt és után nagyon sok zenészt oda evakuáltak. Ebből kifolyólag Szibériában sorra alakultak a jó nevű konzervatóriumok, akadémiák. Ennek köszönhettem, hogy – jó tanároktól – középfokon is, azaz még négy évig Barnaulban tanulhattam hegedülni. 16 évesen kezdtem a szakmában dolgozni: a szimfonikus zenekarban vol-

tam kíséret, illetve a színházban színpadi zenét játszottam.

■ *A zeneakadémián mégis brácsa szakra járt. Miért nem a hegedűt folytatta?*

– Amikor elmentem felvételizni a Novoszibirszki Konzervatóriumba – nálunk a zeneakadémiát nevezik konzervatóriumnak –, akkor még hegedűre jelentkeztem. Elég jól sikerült a bemutatkozásom, fel is vettek volna, de közben kiderült, hogy a kötelező zongora osztályzatot nem elég ahhoz, hogy egyáltalán felvételizhessek. A novoszibirszki iskola volt a harmadik legnagyobb zeneakadémia Oroszországban, csak a moszkvai és a szentpétervári volt híresebb. A hegedűt viszont országszerte itt oktatták a legmagasabb szinten, mert itt tanított Zakhar Bron, akinek Vadim Repin és Maxim Vengerov is a növendéke volt. Az egész vonós tanszék nagyon erős, nívós volt Novoszibirszkben. Hogy mást ne mondjak, a Wieniawski hegedűversenyt Bron növendékei egymás után nyerték meg. Én pedig olyan helyzetbe kerültem, hogy választanom kellett: vagy brácsázni kezdek, vagy elmegyek egy kis szibériai faluba hegedűt tanítani, ahova a hivatalos szervek elküldenek. Ilyen feltételek mellett én persze a brácsát választottam, de szerencsére nem büntetésnek éltem meg: azonnal beleszerettem ebbe a hangszerbe. Így kerültem a Novoszibirszki Konzervatóriumba, ahol megismerkedtem a feleségemmel; ő zongorista volt az akadémián, és utána balett-korrepetitorként dolgozott a Novoszibirszki Operaházban.

■ *Milyen impulzusnak köszönhető, hogy Magyarországra költöztek?*

– Ez az időszak, amikor a főiskolára jártam, a poszt-peresztrojka ideje volt; hatalmas volt az infláció, és aki csak tehette, menekült az országból. Én akkor inkább azzal foglalkoztam, hogy valamilyen módon pénzt keressek, ezért összeálltam egy gitáros barátommal; hegedültem, brácsáztam, sőt még gitároztam is vele. A saját számainkat

játszottuk, egy olyan stílusban, ami a komoly- és a könnyűzene határán lebeg. Jártunk Moszkvában is, országszerte voltak koncertjeink. Viszonylag híresek voltunk; készítettünk saját lemezt, és szerepeltünk az Orosz Állami Televízió műsorában. Volt egy japán turnénk, egy hónapot töltöttünk ott. Felléptünk többek között éjszakai klubokban, gyárakban, iskolákban, stadionokban. Játszottunk tudósoknak, falusi embereknek, orvosoknak, gyerekeknek, kutatóknak. Három év alatt több száz koncertünk volt. Egyszer úgy adódott, hogy meghívtak minket Magyarországra, egy fesztiválra. 1992 januárjában történt; az egyik fellépésünk egy kávézóban volt. Óriási szerencsénkre a közönség soraiban ott ült Cseh Tamás. Nagyon tetszett neki, ahogyan játszottunk, és meghívott, hogy játsszunk együtt két koncertet: egyet Budapesten, egyet Veszprémben. Ezek számomra nagyon emlékezetes alkalmak voltak: a koncert egyik felében együtt léptem fel Cseh Tamással, improvizáltunk. Aztán Kapolcsra, a Művészetek Völgyébe is ellátogattam, és akkor érett meg bennem: nekem Magyarországra kell költözni, itt fogom megtalálni az otthonomat. Ezen a második, júniusi látogatáson velem volt a feleségem is, és amikor elmondtam neki, mire jutottam, egy hirtelen ötlettől vezérelve besétált az Operaházba. Elmondta, hogy ő Novoszibirszkben balett-korrepetitor, és érdekelné magyarországi munkalehetőség. Azóta is csodálkozással gondolunk erre a beszélgetésre: épp akkor kerestem zongoristát a társulat, a feleségem próbát játszott – szeptembertől pedig szerződése volt a Magyar Állami Operaházba.

■ *Ezek szerint nagyon gyorsan kellett meghozniuk a kivándorlással kapcsolatos döntést!*

– Bizony, nem sok időnk maradt: hazamentünk, a bútorainkat elajándékoztuk a barátainknak, amit lehetett, összecsomagoltunk, és jöttünk. Eleinte a Balettintézet kollégiumában lak-

tunk, majd az Opera biztosított nekünk egy szolgálati lakást. A nyelvet akkor még egyáltalán nem beszéltük, és a helyzetünk nem volt éppen megnyugtató: a feleségem dolgozott, de nekem nem volt szerződéses munkalehetőségem. Mivel már Novoszibirszkben megtapasztaltuk, hogy nehéz időkben hogyan lehet talpon maradni, itt is mindent megpróbáltam: például utcazenész voltam, délutánonként a Halászbástyánál hegedültem. Szerencsére ez az időszak nem tartott sokáig, mert 1993 májusában próbajátékot hirdetett a BM Duna Szimfonikus Zenekar. Akkor felvételiztem – azóta is itt vagyok. 15 évig brácsáztam, utána úgy gondoltam, eljött az újabb kihívások ideje – váltottam második hegedűre. A zenekart nagyon szeretem, izgalmas repertoárt játszunk és elég sok turnénk is volt már. A zenészekről tanultam meg magyarul! Mindenki figyelmes és kedves volt velem – segítettek, kérdezgettek, és a tőlük hallott mondatokból építkezve lassan elkezdtem beszélni.

■ *Hogyan boldogultak az első időkben, amikor még nyelvi nehézségeik voltak?*

– Hát, nem volt könnyű. Rengeteget foglalkoztam azzal, hogy megszerzem a szükséges papírokat: munkavállalási engedély, tartózkodási engedély, orvosi papírok és hasonlók... Volt egy időszak, amikor állandóan a közjegyzőhöz jártam, akkoriban könnyebben tudtam hivatalos ügyekről beszélgetni, mint a boltban kérni egy kiló kenyereket. Amikor turnéztunk a zenekarral, nekem mindig külön kellett intéznie a vízumokat is. De sosem voltam emiatt szomorú. Úgy fogtam fel: ez egy harc, ami által végül megnyerhetem, amit szeretnék – és így is történt. Nagyon jó érzés volt hosszú évek múlva megkapni a magyar állampolgárságot.

■ *Ezek szerint szívesen harcol?*

– Mindig törekedtem arra, hogy a nehézségeket legyőzzem, és ne azok győzzenek le engem. Ha van egy kis szabad időm, jiu-jitsuval foglalkozom;

szerintem elég kevés olyan zenész van, aki küzdősportot művel... Én szeretem a sportos életstílust; már sárga öves vagyok. Persze amennyire lehet, igyekszem óvatos lenni, vigyáznom kell a kezemre, de itt hasznossá tudom tenni azokat az energiáimat, amik küzdésre ösztönöznek. Visszatérve a hivatalos ügyekre: azért az országhatáron a mai napig van bennem egy görcs, pedig magyar útlevéllel nincs mitől tartanom.

■ *Ha az utcán is játszott, illetve Cseh Tamással is állt a színpadon, akkor azért valamilyen szinten a könnyű-, vagy legálábbis könnyedebb zenével is foglalkoznia kellett?*

– Igen, tőlem nem áll távol a könnyebb műfaj. Előfordul, hogy foglalkozom fiatalokkal – ők is inkább erre a stílusra, illetve az improvizációra kíváncsiak. Számomra ez olyan dolog, mint a nyelv: az emberek nem hangokat mondanak ki, hanem szavakat használnak, amikből mondatokat építenek. A zenének is megvannak a saját szavai, a saját mondatszerkesztési elvei, csak meg kell őket találni, meg kell érteni és stílusosan kell összerakni az elemeket. Néha írok a növendékek számára darabokat; mindig azt tapasztalom, hogy nagyon boldogok, ha a sajátjukká válik a zene. Én nem modern, inkább szép zenéket szeretek kitalálni, amik lehetőleg nem hasonlítanak ismert dallamokra – persze nagyon egyszerű darabokról beszélünk, amik egy kezdő hangszeres számára is előadhatóak.

■ *A tanulmányai során foglalkozott zeneszerzéssel is?*

– Szerénytelen lennék, ha azt mondanám: zeneszerzéssel foglalkozom vagy foglalkoztam; bár egyszer felmerült, hogy egy színdarabhoz írjak kísérőzenét, de végül nem valósult meg. Inkább úgy látom ezt a kérdést: az orosz iskolában igen jó zenei alapokkal indítják útjukra a zenészeket, aminek – jó esetben – nem kizárólag a reprodukálás, hanem az alkotás is része. A két ország zeneoktatása sokban hason-

lít; hogy csak a vonósokról beszéljek, Auer Lipót szentpétervári kapcsolatai közismertek. Az orosz vonósok talán kicsit erőteljesebben, nagyobb hangon játszanak, illetve bizonyos vonásnevek is mások ott, de ezen túl a képzés azonos elvek mentén halad. Ami más, az a szolfézs és zeneelmélet: ezt a mai napig nagyon komolyan veszik. Lehet, hogy ez a növendékek számára nem éppen népszerű hozzáállás, de én pontosan emiatt tudom úgy használni a zenei elemeket, mint az építőköveket.

■ *Már 25 éve Magyarországon élnek. Nincs honvágya?*

– Mivel Oroszországban nagyon nagyok a távolságok, már akkor meg kellett szoknom, hogy a családom nélkül élek, amikor elkerültem Barnaulból. Aztán amikor a zenésztársaim zöme útnak indult nyugat felé, akkor a barátaimat is elveszítettem – nem volt kihez kötődni, és mikor én elmentem, nem volt kihez visszavágyódnom. De azt hiszem, aki képes kivándorolni, mint én is, abból hiányzik a nosztalgia, a honvágy érzése; hiszen ha ezek jelentkeznek, akkor előbb-utóbb az ember visszatér. Lehet, hogy ennek genetikai oka is van; a fiunk Magyarországon született, itt nevelkedett, most mégis Angliában tanul, a Cambridge-i Egyetemen. Én 24 évesen kezdtem új életet Magyarországon. Eleinte minden szokatlan és érdekes volt; kirándultunk, jártuk Budapest utcáit, próbáltuk minél jobban megismerni az országot. Amikor egy év után nyáron a feleségemmel Oroszországba utaztunk, már nagyon idegen volt minden – lecserélődtek a pénzek, más dolgokat árultak a boltokban, mások lettek az emberek, és hirtelen annyira barátságatlan volt mindez, hogy alig vártam, hogy visszajöhessenek Magyarországra. Én itt találtam szinte barátokra, akik tényleg törődnek egymással, én itt éreztem úgy, hogy házat szeretnék vásárolni, ahova haza tudok menni. Ma már beszélni is elég jól tudok, de a hangszerem a nyelvi nehézségeken mindig átsegített. *Mechler Anna*